

וכן שכיב מרע שאמר "תנו מאתים זוו לפלוני בחובו",
לפלונית אשתי, כראוי לה",

כיון שכפל דבריו לחינם, ודאי בא ליפות את
כחה. ולכן, נוטלתן, ונוטלת את כתובתה.

אך אם אמר "תנו מאתים זוו לאשתי
בכתובתה" ידה על העליונה, רצתה נוטלתן,
אם כתובתה פחותה מסכום זה.

רצתה נוטלת כתובתה, אם כתובתה יתרה
על מאתים זוו⁽¹⁸³⁾.

וכן שכיב מרע שאמר "תנו מאתים זוו
לפלוני בעל חובי כראוי לו", נוטלן ונוטל
את חובו.

ואם אמר "תנו מאתים זוו לפלוני בחובו",
נוטלן בחובו⁽¹⁸⁴⁾. עד כאן הברייתא.

ומקשה הגמרא: משום דאמר "כראוי לו"
נוטלן ונוטל את חובו? ודלמא, "כראוי לו
בחובו" קאמר?⁽¹⁸⁵⁾

אמר רב נחמן, אמר לי חונא, הא מני [בריתא
זו כדעת] רבי עקיבא היא. דדייק לישנא
יתירא.⁽¹⁸⁶⁾ וכיון שהוסיף דבר מיותר, ודאי
כונתו להקנות לו דבר מה יתר על חובו.

והיכן נשנו דברי רבי עקיבא: דתנן לעיל
בפרק המוכר את הבית (סד' א'): "המוכר
את הבית, לא מכר... ולא את חבור, ולא את
הדות, אף על פי שכתב לו עומקא ורומא,
וצריך ליקח לו דרך. דברי רבי עקיבא.

קלח-ב

זוו לפלוני בחובו", אם יתנו לו יותר מחובו הוי
כריבית.

ואכן אם יאמר רק "תנו מאתים זוו לפלוני
בעל חובי", ולא יאמר "בחובו", ידו על
העליונה.

185. קושיית הגמרא אינה דוקא על בעל חוב,
אלא גם על בנו ואשתו, מדוע אם אמר "כראוי
לו בכורתו", או "כראוי לה בכתובתה", נוטלתן
ונוטלת כתובתה? רשב"ם (קלח' א, ד"ה רצה
מאתים) ורבינו גרשום.

אך דעת הר"י מיגאש, שקושיית הגמרא אינה
אלא כבעל חוב.

אך באשתו ובנו, כיון שדעתו קרובה אליהם,
שיך לומר שכונתו לתת להם מאתיים זוו יתר
על הבכורה, או הכתובה.

מה שאין כן באדם זר, לא מסתבר שכונתו
לתת לו מאתים זוו נוספים על חובו, אם לא אמר
כך בפירוש.

186. גם רבנן מודים שאם אמר לישנא יתירא,

העליונה, ויכול לקחת את בכורתו או את
המאתים כרצונו.

אך בא להשמיענו, שאף אם אמר "בכורתו",
יכול לקחת את כל בכורתו אם היא יתרה על
מאתים זוו, ולא אמרינן שכונתו לתת רק את
אותם מאתיים בכורתו. רשב"ם.

183. רק אם לא עשאה שותפה בין הבנים,
יכולה ליטול את יתרת כתובתה.

אך אם עשאה שותף בין הבנים, הרי מחלה
על יתרת כתובתה, כמבואר לעיל (קלב' ב'),
"שאני אומר, כיון שעשאה שותף בין הבנים
איכדה כתובתה". רשב"ם, ועל פי הגהות
הב"ח.

184. בפשטות משמע, שבבעל חוב לא אמרינן
"ידו על העליונה, רצה נוטלן, רצה יטול חובו".
אלא יטול חובו בלבד.

וצריך באור, מאי שנא מאשתו ובנו?
ונראה על פי דברי בעל העיטור שהובאו
בשיטמ"ק, והרשב"א, שאם אמר "תנו מאתיים

וחכמים אומרים, אין צריך ליקח לו דרך.

ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו "חזן מאלו", שאינו צריך ליקח לו דרך.

אלמא, סבר רבי עקיבא, כיון דלא צריך לומר "חזן מאלו", ובכל זאת קאמר, ודאי לטפוי מלתא קאתי [בא להוסיף איזה דבר], ולכן אינו צריך ליקח לו דרך.

הבא נמי, כיון דלא צריך לומר "כראוי לו", ובכל זאת קאמר, לטפוי מלתא קא אתי.

תנו רבנן בברייתא: שכיב מרע שאמר "מנה יש לי אצל פלוני", העדים כותבין מה ששמעו ממנו, בלשון זו: "זכרון עדות שהיתה בפנינו שאמר פלוני שכיב מרע, שפלוני חייב לו מנה, ומה ששמענו כתבנו וחתמנו".

ויכולים לכתוב כך, אף על פי שאין מכירין יודעים שחייב לו. (187)

לפיכך, כיון שהעדים כותבים אפילו בלא שידעו אם הדבר אמת או לא, כשהוא [היינו היורש] גובה, צריך להביא ראיה כדבריו.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים, אין העדים כותבין אלא אם כן מכירין.

לפיכך, כשהוא גובה, אין צריך להביא ראיה שהרי השטר מעיד כדבריו, ועדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בכי"ד. (188) עד כאן הברייתא.

אמר רב נחמן, אמר לי הונא, תנא [תגרוס בברייתא זו להיפך], "רבי מאיר אומר אין כותבין, וחכמים אומרים כותבין".

ואף רבי מאיר מן הדין מודה לחכמים, שיכולים לכתוב. ולא אמר שלא יכתבו, אלא משום שחשש לבית דין טועין.

כלומר, חוששים שמא יטעו בי"ד לחשוב שהעדים דרשו וחקרו, והתברר להם שאותו פלוני חייב לו מנה. וכיון שחתמו על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בכי"ד, ויוציאו ממון מכה השטר.

לכן תקנו, שלא יכתבו אלא אם כן יתברר להם הדבר.

אמר רב דימי מנהרדעא, הלכתא כותבים אף על פי שאין מכירים, ואין חוששין לבית דין טועין.

האב, הוי טענת ברי, ויתחייב שבועת מודה במקצת?

ועיין בקובץ שיעורים (תעא) שהוכיח בדעת הרמב"ן שטענת ברי של האב בכל מקרה אינה מועילה לבן לענין שבועת מודה במקצת.

188. הקשה בקובץ שיעורים (תעא) כיצד מועילה כתיבת העדים שלא מדעת המתחייב, הרי ככהאי גוונא הוי "מפי כתבם", ואין העדים נאמנים אלא מפיהם ולא מפי כתבם?

לטפויי אתי. אלא משום שמצאנו דין זה מפורש בדברי רבי עקיבא, הובא הדין בשמו. רשב"ם.

187. ובכל זאת מועילה הכתיבה, לחייב את הנתבע שבועת היסת. אף על פי שהיורשים טוענים טענת שמא. שיטמ"ק בשם הריב"ש.

ולכאורה קשה, מדוע לא אמר נפקא מינא לענין שבועה דאורייתא במודה במקצת, שהרי אין נשבעים שבועת מודה במקצת כשהתובע טוען טענת שמא, ואם יכתבו שטר על טענת

דייקוי(190). ויטעו לומר שבית הדין הראשון חקר בדבר כל צרכו.

אך בעלמא, אין לחוש לבי"ד טועין, שיסמכו על העדים הראשונים בלא בדיקה, כיון שבית דינא בתר עדיב, דייקי.

מתנתין:

כהמשך למשנה הקודמת (לעיל קלו' א'), אף משנתנו דנה בדין האב שכתב נכסיו לבניו לאחר מותו:

כאמור לעיל, הכותב נכסיו לבניו לאחר מיתה, זכו בקרקע מיד, ובפירות לאחר מיתה.

ולכן, האב שכתב נכסיו לבנו לאחר מותו, תולש ומאכיל מפירות נכסיו בחייו לכל מי שירצה. שהרי כל זמן שלא מת הפירות שלו.

ומה שהנח במותו תלוש, כבר זכה בו מחיים, והרי הוא של שאר היורשין, ולא של מקבל המתנה.

אבל, מה שנשאר מחובר בקרקע, שייך לבנו.

ומקשה הגמרא: ומאי שנא מדרבא, דאמר רבא, יבם ויבמה הבאים לפנינו לחלוץ, אין חולצין להם אלא אם כן מכירין בהם שהוא היבם הראוי לחליצה. וכן קטנה שרצתה למאן בבעלה בפני בי"ד, אין ממאנין, אלא אם כן מכירין.

לפיכך, העדים שראו מעשה חליצה בבי"ד, כותבין גט חליצה וגט מיאון, ואע"פ שאין מכירין בהם שהוא היבם הראוי לחלוץ. שהרי ודאי בי"ד הכירו בהם כשחלצו ומיאנו. ולכן, אם כתבו לה "ראינו שחלצה או מיאנה בפלוני", יכולה להנשא על ידי שטר זה. (189)

עד כאן דברי רבא.

ומדייקת הגמרא: מאי טעמא אין חולצים וממאנים אלא אם כן מכירים? לא, האם לא, משום דחוששין לבי"ד טועין? ולא כהלכתא דאמרינן לעיל, שאין חוששין לבי"ד טועין?

ומתרצת הגמרא: לא. אכן בעלמא אין חוששים לבי"ד טועין.

רק גבי חליצה ומיאונין חיישינן לבי"ד טועין, משום שבית דינא בתר בית דינא לא

בי"ד, ובמעשה בי"ד לא שייך דין "מפי כתבם". אכן בלשון הרשב"ם בסוגיין, משמע שהשטר נכתב על ידי העדים.

190. למדנו מכאן, שאדם הבא לפני בי"ד לקיים שטר, יש לבי"ד לבדוק היטב את העדים החתומים בו, ורק אז לקיימו. כיון שהבי"ד שיבא אחריהם יכול לסמוך על מעשה הבי"ד הראשון. כדאמרינן הכא, "בית דינא בתר בית דינא לא דיקי". ר"י מיגאש.

ואפשר לומר, שהיא תקנת חכמים מיוחדת בשכיב מרע, כיון שאין לו זמן לתבוע את הלוח.

189. הקובץ שיעורים (תעא) הקשה מכאן לשיטת המרדכי בקידושין, ששטר ראיה בקידושין אינו מועיל, משום דהוי "מפי כתבם". וקיימא לן שאין העדים נאמנים אלא "מפיהם", ולא "מפי כתבם".

ואילו כאן מבואר, שנאמנת להנשא על ידי שטר ראיה על החליצה?

וצריך לומר, ששטר חליצה נכתב על ידי